

סיום מלחמת העולם הראשונה הביא תל אביבה עלייה נוספת מתימן והקהילה הלכה והתרחבה. בשנות התר"פ, בתקופת הפריחה והשגשוג של תל אביב, עבר מירושלים לתל אביב הגאון רבי אברהם אלנדאף זצ"ל, ידידו הקרוב של רבה של תימן הגאון רבי יחיא יצחק הלוי זצ"ל ומי שבמשך שנים רבות היה מנהיג העדה בירושלים ושמר על ייחודיותה. בשנים ההם היה מינויו של רב תימני בתל אביב בעל שיעור קומה דבר המתבקש מאליו. העיניים הופנו לאברך צעיר שעלה לא מכבר והתגורר עדיין בירושלים. הגאון רבי שלום יצחק הלוי זצ"ל בנו של רבי יחיא, הרב הראשי בתימן. על קורותיהם של רבי אברהם אלנדאף ושל רבי שלום יצחק הלוי עדי הגיעם לתל אביב, בכתבה שלפנינו, השניה בסדרה.

סוף סוף: רב לקהילה

על אף שבשנת התר"פ כבר מנתה קהילת תימן שבתל אביב מספר רב של משפחות ולהם גם שכונות משלהם, ולמרות שעל בני העדה נמנו גם גדולי תורה ויראה והעדה כולה היתה מלאה ביהודים יראים ושלמים, מדקדקים במצוות עד כלות, עדיין עמדה להם תמימותם לרועץ. ההווה הישראלית זרה היתה להם. הם לא נטמעו ולא נקלטו בתוכה ודומה היה שגם היא אינה חפצה לקלוט אותם אל תוכה. מנהגיהם ומבטאם היו שונים בתכלית גם משל שאר העדות המזרחיות. מעמדם החברתי של התימנים היה נחות, לא במעט בשל יושרם, תמימותם וכח הסבל שלהם שידע תקופות קשות מאלו בתימן מכורתם.

המצב בתל אביב הגיע אל קצה גבול היכולת. נוספה על כך הבעיה שבהגיע התימנים בשערי בית הדין או כאשר נזקקו לשאר שירותי הרבנות, לא הבינו שם את ארחם ושיגם ולא אחת אף לא הבינו בכלל את שפתם, מה שגרם לקשיים מרובים. העדה בתל אביב זקוקה היתה לדמות משכמה ומעלה. דמות תורנית ברמה גבוהה שתוכל להשתוות לגדולי הרבנים שבעיר, אבל גם דמות של חכמה ומנהיגות שתדע לרומם את קרנה של העדה ולהנחותה במעגלי יושר כדי להשיב את העדה אל תקנה כמקדמת דנא, בתימן.

ה"קש ששבר את גב הגמל" היה כאשר תימני אחד שפנה לרבנות ושפתו לא הובנה כראוי פרץ בבכי. משם הלך נסער אל עסקני העדה הדגולים, ר' יהודה כהן ור' יהודה משאט והללו החלו בפעולות לשילובו של רב תימני בבית הדין של תל אביב.

את הצורך במנהיג רוחני ליהודי תימן בתל אביב ראו לא רק רבני ועסקני העדה התימנית כי אם גם רבניה הראשיים של העיר, הגה"ח רבי שלמה הכהן אהרונסון זצ"ל שבאופן שיטתי דאג תמיד להביא לכל עדה רב משלה והג"ר בן ציון מאיר עוזיאל זצ"ל.

בעת אשר כזאת, נמצא האיש המתאים דווקא בירושלים ומשם שלחו והביאוהו. הגאון מארי שלום יצחק הלוי זצ"ל, בנו הבכור של הגאון מארי יחיא יצחק הלוי זצ"ל ראש רבני תימן ומנהיגם. הוא היה האיש אשר בו ראו כולם את הדמות המתאימה לרעות את עדת תימן בתל אביב. שלא מדעתו החליטו על כך וכמעט על כרחו הביאוהו. גם ידו של הרב הראשי הגרא"י הכהן קוק זצ"ל שהכירו מירושלים ושגם עמד בקשרי מכתבים עם אביו היתה בעניין. ביום ה', י' בתמוז תרפ"ה התייצב רבי שלום בפני הרבנים הראשיים שסמכו ידיהם עליו לכהן גם כרב עדת התימנים בת"א וגם כחבר בית הדין דמתא.

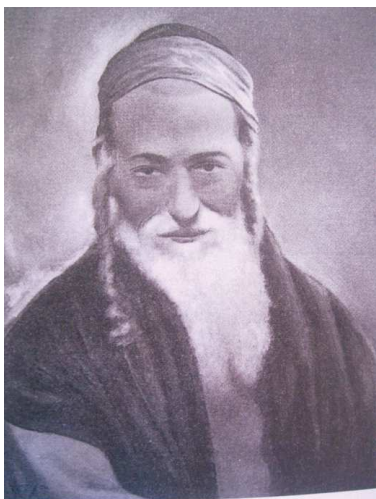
מארי שלום (סאלם) הלוי יצחק זצ"ל

בכ"א מרחשוון תרנ"א נולד רבי שלום בצנעא הבירה כבן בכור לאביו רבי יחיא יצחק הלוי ולאמו מרת סעדה לבית כמרי. כבר מילדותו ניכרו בו כשרונותיו המזהירים, תפיסתו המהירה, הבנתו הברורה וזכרונו החזק ואלו יחד עם יראת חטאו העצומה, שקדנותו, מידותיו הטובות ואופיו הנוח והעדין עשאוהו לאחד המיוחדים שבבני הדור ההוא בתימן. את עיקר תורתו קנה אצל אביו הגדול.

רבי יחיא יצחק הלוי. מאורה של יהדות תימן

האב הגדול, מארי יחיא, ראש רבני תימן היה ותקופת הנהגתו את יהדות תימן היתה אחת המבורכות בקורותיה של יהדות זו. למעלה מאלף קהילות בערים, עיירות וכפרים בתימן נתונים היו למרותו והוא השגיח, פיקח, השיב ויעץ וסייע לכולם. לצד מסירות נפשו היה גם ידידו הקרוב של המלך, האימאם יחיא עד שהיו אומרים כי תימן מונהגת בידי שני "יחיא" ... (להבדיל אלף אלפי הבדלות) בהיות ביתו של מארי יחיא בית ועד לחכמים ומרכז החיים של יהודי תימן, קנה בנו מארי שלום כבר בנעוריו גם פרק נכבד בהלכות הנהגת ציבור וניהול קהילות ואנשים.

בהגיעו לפרקו השיאו אביו את מרת זהרה (שרה) בת הג"ר אברהם הכהן זצ"ל שעלה לימים ארצה ושעוד נספר עליו בעז"ה. הוא היה בנו של הג"ר אהרן הכהן זצ"ל, מחשובי הרבנים בצנעא וחבר בית הדין שבה.

רבי אהרן הכהן זצ"ל

התמדתו של רבי שלום היתה מופלאה ומשחר נעוריו כבר שימש לצד אביו בבחינת שוחטים וסמיכתם. הציבור בתימן ראה בו את הבן הממשיך והיורש לעתיד של אביו הגדול. בגיל צעיר מאד חתם על תשובה הלכתית יחד עם הקשישים שברבני תימן. אבל כשאר רבני תימן לא עשה תורתו קרדום לחפור בו ונהנה מיגיע כפיו במלאכת התכלת והארגמן שהיתה מוחזקת בידי משפחת חותנו ואבותיו.

מחלה עם שליחות...

בשנת תרפ"ב חלה רבי שלום הצעיר במחלת כליות קשה וחשוכת מרפא שהסבה לו ייסורים נוראים. משנתמשכה מחלתו ולא העלתה ארוכה, הציע אביו רבי יחיא כי יצא לנפוש בכפר סעואן כשבועיים או שלושה. סעואן, הכפר ששוכן למרגלות הר, נודע באווירו הטוב והמבריא. ראש הקהילה היהודית בכפר הסמוך לצנעא הבירה היה רבי **יחיא רצאבי זצ"ל**, ששימש כמארי בכל התפקידים הרוחניים בבית הכנסת הבלדי שבביתו וגם שימש כ"עקאל", גובה מס היהודים ואיש הקשר עם השלטונות. רבי יחיא רצאבי קשור היה בעבודות אהבה לרב הראשי רבי יחיא וגם לבנו רבי שלום, כאשר ביקש הרב רצאבי ללמוד, בשעתו, הלכות שחיטה, מינה עבורו הרב לשם כך את בנו רבי שלום שהיה צעיר מתלמידו זה.

כעת משהוזקק רבי שלום לצאת למנוחת החלמה לא היה עבורו מקום טוב יותר מביתו של רבי יחיא רצאבי בסעואן. אליו הצטרף אחיו הצעיר ר' מאיר הלוי. השבועיים בהם שהה רבי שלום בבית רצאבי היו לימי חג ומועד. המשפחה שלפרנסתה עסקה בעבודה הקשה של ייצור ושיווק כלי חרס, שבתה ממלאכה. האם לא עסקה בייצור והתעסקה אך ורק באפיה ובישול לכבוד האורחים ואילו האב רבי יחיא ביטל את כל הנסיעות שתוכננו עבורו לצורך שיווק הסחורה.

החוקר המפורסם ר' **יהודה רצאבי ז"ל** בנו של רבי יחיא, זכר היטב את הימים הללו: "הרב שלום ישב בעלייתה גג בחצר שנקרא "כל"ה", מעין פינת גג שטופת אויר ושמשי. הוא למד ללא הרף ולא היה יוצא מפתח ה"כל"ה" אלא לארוחות, שנערכו בחדר האוכל שבקומה השניה שבה היה עיקר הדירה. הרב שלום היה אוכל עמנו ומיד לאחר מכן חוזר ללימודו. כך בילה שבועיים ימים ולאחריהם חזר לצנעא. כילד, היתה התרשמותי ממנו כמלאך אלקים ממש. הוא הגה בתורה יומם ולילה ולא פסק מלימודו אלא לתפילה ולסעודה..."

אבל מנוחת השבועיים לא העלתה מזור למחלתו. כעבור זמן מה יצא שוב את צנעא והפעם לעדן, עיר הנמל שהיתה תחת שליטה בריטית ובעלת מנטליות שונה מאד ומערבית הרבה יותר מאשר שאר חבלי תימן. שם, בבית החולים האנגלי נמצאו אז טובי הרופאים שאליהם נסע רבי שלום. אבל שהייתו של רבי שלום בעדן החמה והלוהטת ערבה לו מסיבה אחרת לגמרי. מאז ומקדם חשקה נפשו של רבי שלום בארץ ישראל. על אף שהציבור בתימן ציפה לראותו יושב בבוא היום על כסא אביו הגדול אותו לא עניינו כל אלה. נכספה וגם כלתה נפשו לארץ הקודש. וכיון ששהה בעדן עיר הנמל שכל העולים מתימן לארץ ישראל עברו דרכה, חש קרבה גדולה לארץ וניצל את ההזדמנות לקפוץ על המציאה, לעלות על סיפונה ולרדת בחופה של ארץ ישראל! בפרט כאשר יעצוהו רבני עדן לנסוע לארץ ישראל אולי בה ירפא. ויש המספרים כי בראותו כי כלו כל הקיצין עלה ארצה כדי להטמן בעפרה לכל הפחות, וכי כך כתב לאביו במכתב.

לא קל היה הדבר, הנסיעה עד עדן היתה גם היא קשה מנשוא אפילו עבור אנשים בריאים ועשירים. קל וחומר עבור מדוכא ביסורים כמוהו שגם היה מטופל במשפחה. הנסיעה מצנעא לעדן כללה רכיבה על בהמות בדרך חתחתים במדבר הגדול והנורא וכל זאת בזמן שאפילו בבית התקשה רבי שלום ללכת. בעדן עצמה שעיר לוהטת היא ואקלימה איום ונורא נזקק לשהות זמן ממושך בחוסר כל ומתוך יסורים, עוני, שרב וסבל עד להגיעו של ה"סרטיפיקט" המיוחל. אבל הוא לא נשבר. ברגעים הקשים ביותר עת התפתל ביסוריו לא פסק מלהגות בארץ הקודש הרחוקה ואהבתו אליה היא שנתנה לו את הכח לשרוד את תלאות הדרך. "הוא לא עלה לארץ בגלל מחלתו" כתב עליו אחיו ר' מאיר, "כי אם למרות מחלתו!".

בסייעתא דשמיא הגיע רבי שלום ארצה אחרי מסע קצר יחסית בדרכים לא דרכים. ביפו שכר ערבי עם חמור שיובילנו לירושלים. ביום ב', כ"ג במנחם אב תרפ"ג דרכו רגליו של רבי שלום בשערי ירושלים והוא בן ל"ב שנים. אז קרא על עצמו את הפסוק "לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי". לא היתה זו מליצה בלבד. עם בואו לירושלמה נחפז אל הכותל המערבי ושפך תפילה לוהטת בבכיות מעמקי לבו השבור. גם כאן דרש ברופאים שלא מצאו לו מזור. מדי יום ירד לבכות בכותל המערבי. באחד הימים ניגשה זקנה אל האברך המתייפח ושאלתהו לפשר בכיו. עמד וסיפר לה את קורותיו. הישישה האלמונית נתנה לו בקבוק מים והורתה לו לשתות ממנו כוסית אחת מדי יום. כך אכן עשה מדי יום לפני רדתו אל הכותל. וראה זה פלא: הוא החלים וחי בארץ הקודש עוד חמשים ואחת שנה מבלי זכר למחלה. דומה היה כאילו לא שימשה המחלה כי

אם כשליחת ההשגחה העליונה כדי להעלותו לרבי שלום ארצה להחיות עם רב.

רק בשנתו האחרונה לקה קצת בכליותיו, נערך לו צילום והכל היה תקין, אבל בחלותו את חליו אשר בו נפטר, ערך לו הפרופ' רחמילביץ צילום נוסף. התוצאות הדהימו אותו ואת חבריו הרופאים שאמרו כי אינם מבינים כיצד חי כל השנים הללו. לדבריהם היו כליותיו הרוסות לגמרי ונראה שיצאו מכלל שימוש כבר לפני עשרות שנים... הפרופ' רחמילביץ' אמר אז כי כנראה הרב הוא איש קדוש וחי בנס.

רבי אברהם אלנדאף

בירושלים היה מי שחיכה לו וקיבלו בזרועות פתוחות. היה זה הגאון רבי **אברהם אלנדאף זצ"ל**, החברותא וידידו הטוב ורעו הקרוב מנוער ועד זקנה ושיבה של אביו רבי **יחיא הלוי יצחק זצ"ל**.

רבי אברהם אלנדאף, שלימים עבר לתל אביב והתגורר ב"כרם", הוא האיש אשר ממנו יתד וממנו פינה לקהילה התימנית בירושלים ובארץ ישראל כולה! קצרה כאן היריעה מלפרוש את כל יריעת חייו שספרים נכתבו עליהם והנה קורותיו בקצרה.

שרשיו של רבי אברהם השתרגו ועלו אל אחת המשפחות החשובות בצנעא שבתימן. זקנו, רבי **סאלם אלנדאף** צורף כסף וזהב היה כמסורת משפחתו ובימי מלך תימן עבדאללה אל מהדי שמלך בין תקע"ה לתקצ"ה בחר בו המלך "לעשות כל הנצרך לנשיו מתכשיטי נשים וכן צרכי אנשים כגון: נרתיקים וקתות לחרבות וכדומה". אבל אחרי מותו של מלך החסד הזה קמו אחריו שונאי ישראל שכילו את חמתם ביהודים ובפרט במשפחות שהיו מקורבות אל המלך. את רבי **סאלם אלשיך** הי"ד שהיה אחראי על הנפקת המטבעות הוציאו להורג ואחרים נחבשו בבית האסורים, ביניהם היו רבי **סאלם אלנדאף** הצורף ורבי **יחיא בדיחי**. שניהם מעובדי בית המלך ומופלגים בתורה וביראה. כאשר חשו כי חרב הסכנה מתנופפת מעל לראשיהם אחרי הריגתו של רבי סאלם אלשיך "קדשו עצמם והם בבית האסורים, ועל ידי שם של רואה ואינו נראה יצאו מבית האסורים וברחו משם". רבי סאלם אלנדאף ברח לעיר כ'מר ומשם אל קרית אלקאבל, מהלך ארבע שעות רגלי מצנעא. רבי יחיא אלבדיחי נמלט לעיר כוכבאן. בערים ההן לא היתה תקיפה ידו של השלטון החדש. רבי יחיא בדיחי התמנה כאב"ד בעירו והתפרסם כאחד מגדולי תימן. לימים נעשה למחותנו של רבי סאלם אלנדאף כאשר רבי חיים בנו של רבי סאלם נשא לאשה את בתו. בשנת תרכ"ו נולד נכדם המשותף של השניים, אברהם אלנדאף.

אברהם הצעיר שקד על דלתי התורה ביום ובליל. בגיל שלש עשרה חבר לכמה מבני גילו שעסקו בצוותא בלימודם: רבי **יחיא יצחק הלוי** שהיה לידיד נפשו, ולימים רבה הראשי המפורסם של תימן, רבי **שמואל בדיחי** ורבי **אברהם עמראני**. "וקבענו ישיבה ללימוד תלמוד ופוסקים", הוא מספר, "בבית זקנו של ר' יחיא הנזכר, מוהר"ר **שלום אלמנצורה** ז"ל, והיינו לומדים לפניו בכל יום מהבוקר השכם ועד הצהרים, ובלילה לאחר חצות. לפעמים גם בתחילת הלילה איזה שעות..." בהיותו כבן י"ד כבר היה רבי אברהם בקי בהלכות מלאכת השחיטה וקיבל כתב סמיכה לשחיטת עופות מידו של הדיין רבי **יחיא צאלח**. למרות גילם הצעיר כתבו בני החבורה תשובות בהלכה וגילו את כוחם באסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא עד שאף הראב"ד של צנעא, רבי **סלימאן אלקארה** ז"ל, הפנה אליהם שאלות שדרשו הכרעה. הם נשאו ונתנו בהלכה עם תלמידי חכמים קשישים מהם בשלשים שנה ואף יכלו להם!

בהיותו כבן עשרים נשא רבי אברהם אשה. בכל יום אחר שחרית עסק בתורה בבית הכנסת 'בית צאלח' מיסודו של מהר"ץ, הלא הוא רבי **יחיא צאלח**, גדול חכמי תימן בתקופתו (לפני למעלה ממאתיים שנה), ובלילה למד בישיבת רבי **חיים קורח** זצ"ל. "אחר לימוד שחרית הייתי עוסק במלאכת אבות, צורף כסף כדי חי, אני ונוות ביתי בדוחק, כי המצב היה רע, לולי אבא מארי שהיה עוזר לי במעט עד שנת תר"ן. בערב ר"ח ניסן אותה שנה, נלב"ע אבא מארי. אז נתחברנו האחים ועסקנו יחד במלאכתנו זאת..."

"בראש השנה תרנ"א" מספר רבי אברהם, "נגלה לי אבא מארי בחלום, ויאמר לי: דע, כי צריך אתה לקנות הוצאת ספר תורה מובהק מההיכל בליל כיפור כפי שהייתי אני נוהג. וכשקמתי הבנתי שגם אני צריך לכוון הכונה הידועה מכתבי האר"י כדי לינצל ולתקן תיקון היסוד, וכן עשיתי. ותיכף

שלושה ימים קודם כפור הלכתי לקנות כנזכר את הוצאת ספר התורה, שהיה אבא מארי נוהג להוציאו בליל כפור. אך לא הניח לי אחי המנוח שלום, באומרו כי הוא קודם. אז שאלתי: איזה ספר תורה נמצא מקודש כספר תורה הנזכר? ויודע לי כי יש ספר תורה קדוש בבית הכנסת 'אל חג'אג'י' ושמו 'ספר שמואל' [כך היה מקובל לקרוא שמות לספרי התורה]. וארוץ לקנותו מהממונה, שהיה סלימאן רצאבי ז"ל, ולא סירב. וקניתי הוצאת הס"ת בחצי רטל שמן למאור. והיות שהיתה לי קצת ידיעה באיזה עניינים מספרי הקבלה (- הוא היה אז בן עשרים וארבע בלבד!) למדתי הכוונה של תיקון היסוד בעת אמירת הפסוק "אור זרוע לצדיק", ורתת וחלחלה אחזתני, עד שהגעתי אל התיבה בדמעות שלישי. וכוונתי בכוונה הנזכרת, והבנתי כי לזה בא חי אבא מארי להודיעני מה לעשות. תנצב"ה".

בב"ד של מעלה

"אחרי סוכות" ממשיך רבי אברהם ומספר בזכרונותיו, "מיום אסרו חג, הרגשתי בעצמי חולשה ומעט חמימות. וביום שלאחריו החמימות של הקדחת גברה, וביום ג' נפלתי למשכב, עד שלא הרגשתי בעצמי. והנה ראיתי שבאו לפני שלשה אנשים, דומים לאנשי חיל ערבים, ויאמרו לי: קום לך אתנו לב"ד העליון! ונדמה לי, כי אני עף באויר השמים בתוך ענן. והגעתי למקום ששם הב"ד יושבים, והוא ארמון גדול מענן, ולפניו מדרגות שבהם עולים אל הארמון. וכאשר התחלתי לעלות במדרגה הראשונה, והנה ראיתי את יוסף גיאת ה"ו עומד במדרגה העליונה. ויאמר אלי: אל תעלה! עמוד במקומך, ואני אכנס במקומך. עמדתי שם בערך עשרה דקים, ואז בא ואמר בקול גדול: יוסף גיאת זיכה לאברהם נדאף, במ"ט פנים טהור. והייתי חושב באותו רגע כי אותן המדרגות הם מ"ט במספר. וצד הימין שלהם הוא מ"ט פנים טהור, וצד שמאל הוא מ"ט פנים טמא. והכריז בזה הלשון שלש פעמים, וירד מהמדרגות, והלך עמי כעשר אמות בתוך הענן ונעלם. ואז הגעתי למקום שיש שם דמות תיבה, ועומד לפניו דמות אדם מעוטף לבנים מרגלו ועד קדקדו. ויעמוד לימיני, כש"ץ לפני התיבה, ויאמר לי: תגיד, מה זכות יש לך? ואומר: אין לי שום זכות כי אם נוצר חסד וכו'. והיה מונח לפני על התיבה מטה כאורך אמה שחור כעורב. וכאשר התחלתי לומר הפסוק נוצר חסד היתה כל אות מקיפה את עובי ראש המטה שלפני, ונעשה כסנפירנון. וכן כל אות ואות עד שגמרתי כל הפסוק עם גמר אורך המטה, ונעשה כולו כסנפירנון. ואז שמעתי קול קורא, שמכריז ואומר: אברהם נדאף זכאי! ג' פעמים. ואח"כ אותו העומד לימיני מברכני ברכות, שלא שמעתי מעולם, בלה"ק, ונעלם ממני. ותכף חזרתי וראיתי את יוסף גיאת הולך אתי באותו הענן כד' אמות. ואז הקצתי מתרדמתי, כתחית המתים, וראיתי והנה אמי, אחי ואחיותי בוכים, כי חשבו שנלקחתי לבית עולמי ח"ו. וכשהקצתי תכף אמרתי שיתנו לי מטיט (- דייסה). אז קמו בשמחה רבה, ועשו לי מטיט, ושתיתי וחיתה נפשי. אמנם נמשך החולי, והיה חולי מעיים. וכבד עלי מיום ליום. משך ששה שבועות שלא יכולתי לקום ממטתי, עד שריחם עלי הד', ובפרשת וישלח יעקב התחלתי לילך במשענתי. ובאותה שבת בדוחק גדול הלכתי לביהכנ"ס לשמוע קריאת ספר תורה, ובצער גדול ישבתי עד גמר הפרשה, וחזרתי לביתי. ולאט לאט התחזקתי".

ייסורי עליה

מיד עם החלמתו נכנסה בלבו תשוקה גדולה לעלות לארץ ישראל והוא נדר כי בעת בה יחלים לגמרי ימכור את חפציו ויעלה ירושלימה עם אשתו ובתו בת השנה ומחצה. משראו שלשת אחיו כי מנוי וגמור עמו לעלות, הצטרפו אליו. ייסורי ארץ ישראל אפפוהו מהרגע הראשון. בחודש אדר תרנ"א יצאה המשפחה לנמל חודידה אבל הם הוצרכו להמתין שבועיים עד שתגיע הספינה

המפליגה ארצה. במהלך הימים הללו חלו אשתו ובתו. הקטנה נפטרה עוד במהלך הנסיעה. ואילו חוליה של אשתו הכביד עד מאד. לפורט סעיד הגיעו ביום ו'. בליל שבת קודש נלקחה זוגתו לבית עולמה בדמי ימיה ובמוצ"ש נקברה. אפילו לשבת "שבעה" כהוגן ולהתאבל על משפחתו הצעירה שנקטפה לא יכל רבי אברהם שכן הספינה מיהרה לדרכה וביום ראשון בבוקר הפליגה. ביום שני הגיעו ליפו וביום ד', ער"ח ניסן הגיעו העולים ירושלימה. כאן, בזכות ידיד תימני שפרס עליו חסותו ודאג לו התפרנס בצמצום מעבודתו כצורף, עבודה לה הקדיש כחמש או שש שעות ביום. ביתר הזמן עסק בתורה בשקידה. בחודש סיון תרנ"א הקים רבי אברהם את ביתו מחדש עם זוגתו השניה בת ירושלים.

אל המנהיגות עם רבי שלום אלשיך

בירושלים חבר רבי אברהם למי שעלה קצת לפני ירושלימה, רבי **שלום אלשיך** זצ"ל. (כאן נסגרו מעגלים שכן הוא השתייך למשפחת אלשיך מנפיקי המטבעות שרבי סאלם אלנדאף, סבו של רבי אברהם, עבד לצידם בחצר המלך!). שניהם, גדולי תורה ובעלי חזון נמשכו אט אט אל העשייה הציבורית בקהילה התימנית בירושלים. לא זמן רב אחרי עלייתם ארצה כבר יסדו חבורה של זקנים תלמידי חכמים בשם "תהילה לדוד" שהיו קוראים מידי יום את כל ספר התהילים בסמוך לכותל המערבי.

הקהילה התימנית הקטנה שבירושלים נתונה היתה אז במצב מורכב עקב העדר הנהגה מסודרת. רבי **יחיא צארום** זצ"ל שהיה רבה ומנהיגה, נטש את תפקידו עקב התנכלויותיהם של בעלי מריבה ומחלוקת. בני הקהילה זיהו עד מהרה את הפוטנציאל המנהיגותי שבשני הצורבים הצעירים, רבי אברהם אלנדאף ורבי שלום אלשיך, ובמשך שנת תרנ"ב הרבו להעביר עליהם דברים כי יתנו צווארם בעול ההנהגה. רבי יחיא צארום נתן להם את הסכמתו ברצון. הם ביקשו כי המינוי יהיה על דעת כל הקהל הקדוש ואכן נתמנו בכתב ובחתימת יד כולם. וכיון שקהילת התימנים השתייכה אז עדיין לכולל הספרדים שבירושלים ניגשו השניים אל בית הדין הספרדי, הציגו בפניו את המינוי וסיפרו להם על התיקונים והשיפורים שבדעתם להכניס בסדרי הקהילה התימנית. בית הדין הספרדי אישר את המינוי ואף הוסיף נופך משלו.

כעת נגשו לקומם את העדה התימנית שבירושלים. ראשית ניתקו את הקשר של אלו מבני העדה שהיו להם קשרים עם המיסיונרים שנתנו להם טובות הנאה חומריות ופרנסה. אחר כך בחרו מכל שכונה אנשים ישרים ותלמידי חכמים לאגודה שנקראה **"תורה אור"**. האגודה הקימה ת"ת ושמו "תורה אור" כשאחריות המשכורות והפיקוח הלימודי על האגודה. הם הקימו את ישיבת **"תורת משה"** לתלמידי חכמים שיעסקו בש"ס ופוסקים שרבי אברהם שימש כראשה, חיזקו את חברת **"תהילה לדוד"** שהקימו לעשרה זקנים שיאמרו בצוותא את כל התהילים מידי יום ליד הכותל, והקימו את **"צעקת אביונים"** לשם עזרה לחולים ויולדות נזקקים. קופות נקבעו בכל בתי הכנסת התימניים וגם "קופת קמח" בה אסף כל בית אב קמח במשך השבוע וביום חמישי בשבוע נאסף כל הקמח וחולק לעניים. כללו של דבר החלה הקהילה התימנית לפעול ככל קהילה מסודרת, כאשר על המלאכה מנצחים רבי אברהם אלנדאף ורבי שלום אלשיך.

הדפסה מחודשת של ה"תאג' " וה"תכלאל"

בשנת תרנ"ד נפתח ת"ת תימני נוסף ורבי אברהם הרביץ בו תורה לתלמידים. עם פתיחת הת"ת אובחן כי יש מחסור ב"פרשיות", ספרי חומש תימניים בהם מסודרים פסוק בפסוק החומש והתרגום, ותרגום הרס"ג, ה"תפסיר". שוב נחלץ רבי אברהם לפעולה. הוא סיכם עם הגאון רבי שלום עראקי שהיה לימים רב הקהילה, כי יאסוף את הורי התלמידים ואנשים נוספים מהקהילה. הם הציגו בפניהם את התכנית להדפיס מחדש ספרי "תאג'", חומשים תימניים כלולים בהדרגה באותיות מאירות עיניים ועל נייר עבה וטוב. ההוצאה הכבדה דרשה את השתתפות בני הקהילה בהדפסה. הענין סוכם עם ר' שמואל צוקרמן בעל בית הדפוס המפורסם בירושלים והוא הטיל עליהם את המלאכה העיקרית: ההגהה המדויקת של כל אות ותנועה ע"פ מסורת אבות ו"חלק הדקדוק" למהר"ץ. כעבור כמה ימים התעוררו כמה מיחידי סגולה שבעדה להדפיס מחדש את ה"תכלאל", הסידור התימני עם ה"עץ חיים" למהר"ץ. הם התאגדו יחד והגיהו בצוותא את התאג' והתכלאל "ותהילה לשם יתברך עלה בדעתי להכניס איזה הגהות ועניינים הכרחיים שלא נזכרו בעץ חיים, עד שהיה עולה בדעתי בעת ההגהה, והייתי הולך וכותבם ומעיין עליהם בפוסקים ומביא לדפוס... עד שגמרנו את שני הספרים, ה"תאג'" וחלק ראשון מה"תכלאל" ואז כלתה פרוטה מהחברים ויטכסו עצה מי ומי יצא לתימן לבקש קונים כדי להדפיס את השאר".

ה"הגהות ותיקונים" ל"עץ חיים" כפי שרבי אברהם קרא להם, הרי הם חיבור חשוב בפני עצמו בהלכה, מנהג, ופירושי תפילות, ונקרא "ענף חיים".

בשנת תרנ"ה נפלה השליחות לתימן, כמובן מאליו, על רבי אברהם. במסעו לתימן נשלח גם למצרים לצרכי העדה התימנית בירושלים וכמה וכמה הרפתקי עדו על רישיה עד שובו לחיים ולשלום לירושלים. בשובו המשיך והוציא לאור את ה"תאג' " עד גמירא. את שם ה"תכלאל" קרא "תפלת כל פה" וברשימה בכתב ידו הוא מספר על קריאת השם "כי כך הורוני מן השמים"!

ה"תאג' " וה"תכלאל" שיצאו אז על ידו נחשבות עד היום כמהדורות החשובות והמהודרות ביותר, שיצאו גם מתחת יד מדפיסים אחרים שלא שינו כלום בספרים מלבד את שם המו"ל...

שומר החותם התימני

בשנת תר"ס יצא שנית למסע ממושך ורב תלאות בתימן כהמשך לנסיעה הראשונה ואגב נטל על עצמו שליחות שד"ר מטעם כולל הספרדים בא"י. בשובו הקים בנין לת"ת, בית מדרש והכנסת אורחים לתימנים בירושלים. בשנת תרס"ג ניסה יחד עם ראשי העדה ואנשים מעדות נוספות לייסד חברה להקמת ישוב חקלאי תימני בסביבות ירושלים אך מכמה טעמים לא יצא הרעיון אל הפועל.

כל אותן שנים, למרות טרדותיו וטלטוליו לא פסק פומיה מגירסא והוא הרבה ללמוד, לחדש, להעלות מחידושיו על הכתב וגם להשיב לשואליו דבר. בשנות תרנ"ו-תרנ"ז השתתף כראש ישיבת "תורת-משה" במאסף התורני "תורה-מציון". כמו גדול היה בנגלה ובנסתר ופסקי הלכות שלו משמשים עד היום כאבן יסוד בפסיקה התימנית.

רבי אברהם אלנדאף נזכר לדורות כמי שבזכותו השתמרו הקהילה והמסורת התימנית בארץ. לצד פעליו הרבים לתורה, צדקה וחסד והוצאת הספרים לאור גם שמר מכל משמר על עצמאותה של הקהילה בירושלים ובעוז ותעצומות דאג לבל יסטו בני תימן ממנהגיהם ומסורתם וייבלעו בקהילות אחרות בירושלים, מה שלא היה פשוט כלל ועיקר. כל אותן שנים היתה עינו פקוחה על ירושלים ומאידך היתה עינו השניה נתונה לתימן בה כיהן ברבנות ידידו נפש מארי יחיא יצחק הלוי. מכתבים בהלכה ובעסקי ציבור רצו מהכא להתם וחוזר חלילה וגם לקצוי ארץ וקשר הדוק ובלתי פוסק היה ביניהם.

בשנת תרס"ז הוביל רבי אברהם מהלך ליציאת התימנים מהכולל הספרדי בירושלים כדי לשמור על זכויותיהם. בעצה אחת עם מארי יחיא יצחק פעל במסירות נפש, יצא בחשאי לקושטא לטפל עם השלטונות בדבר הכרה בתימנים ככולל נפרד, ועל זאת נרדף על צוואר ונאלץ להסתתר ימים רבים. אבל בסופו של דבר היתה ידו על העליונה. הקהילה היתה לעצמאית עם בית דין משלה בראשות רבי שלום אלשיך ואפילו עם חלקת קבורה משלה.

בתרס"ח יצא רבי אברהם בשנית לקושטא בשליחות מטעם יהדות צנעא, שממשלת תורכיה הכבידה ידה עליהם בגבית מס הגולגולת, כדי להשפיע על החכם-באשי שישתדל בעדם לפני המלכות. בתקופת מלחמת העולם הראשונה סבל נוראות מידי השלטונות כמנהיג הקהילה בשל הבורחים מהצבא ואף נאסר פעמים מספר.

משמאל לימין: האחים רבי אברהם, רבי מאיר ורבי פנחס אלנדאף זצ"ל

משפחתו של רבי שלום מתאחדת

עמידתו של רבי אברהם אלנדאף בראש העדה התימנית בירושלים הקלה מאד על רבי שלום יצחק הלוי שלו ציפתה קבלת פנים אוהדת מצד ידידו נפש זה של אביו, יחד עם עזרה מיידית בפרנסה. ואכן, בתחילת חשון תרפ"ד התמנה רבי שלום למחנך ב"תורה אור" שבירושלים.

מיד עם הגיעו ארצה והחלמתו הפלאית החל רבי שלום לפעול כדי להעלות ארצה את זוגתו וילדיהם. איתרע מזליה ובדיוק בתקופה ההיא הוציא מושל תימן, האימאם יחיא, חוק האוסר על יהודים לעלות לארץ ישראל אם לא בתשלום קנסות עצומים. הרבה גם ניסו להשפיע על הרבנית כי לא תצא לדרך הארוכה והקשה אבל היא היתה נחושה בדעתה להצטרף לבעלה. חותנה רבי יחיא, הרב הראשי, זימן אליו את אביה רבי אברהם הכהן ואת סבה הדיין רבי אהרן הכהן, והורה להם לפנות אל האימאם ולבקש את עלייתם ארצה של הרבנית והילדים בנימוק של "איחוד המשפחה". הרבנים הכהנים היו מוכרים בבית המלוכה כיון שהיו החייטים המומחים

שעסקו בתפירת בגדי המלך והשרים. הם צעדו יחדיו אל האימאם כאשר עוברים ושבים, יהודים וגויים עמדו לחזות בפניהם המאירות והאצילות. אף האימאם שהבחין בהם מחלונו ירד לקבל את פניהם. הוא לא יכל לסרב לבקשה ורק ביקש לשלוח עם הנוסעים מלווה מבוגר לשמירה. מתוך עוני ומחסור עשו הרבנית וילדיה את הדרך הארוכה שהיתה כרוכה בהרבה תלאות ועיכובים ובחודש אדר תרפ"ה אנו מוצאים את רבי שלום פונה לעזרה במכתב ששיגר לועד העדה בירושלים: "חוסו ורחמו עלי ועל אנשי ביתי, הנטושים באשה של עדן, ועיניהם תלויות אלינו לשלוח להם די צרכי הדרך עד הגיעם לירושת"ו לחיים..." בתקופה ההיא גם עסק בכתיבת סת"ם אבל פרנסתו היתה דחוקה ביותר. זמן קצר אחר כך התאחדה המשפחה בירושלים.

רבי אברהם אלנדאף ורבי שלום יצחק הלוי עוברים לתל אביב

בינתיים חלו תמורות שליליות בועד הקהילה התימנית בירושלים ומשראה רבי אברהם אלנדאף כך גמר אומר בלבו להתנזר מכל עסקנות ציבורית ולהתמסר אך ורק ללימוד התורה וחיבור ספריו. נפשו בחלה במנהיגות ובעסקנות שהוא החליט לנטוש סופית. הוא עקר מושבו לתל אביב בה ישב ב"כרם התימנים" על התורה ועל העבודה.

לא חלפו הימים עד שבאה העת בה נקרא רבי שלום לבוא ולכהן ברבנות העדה בתל אביב וכחבר בי דינא רבתי של העיר הגדולה.

היו כמובן כמה "בעלי עין טובה" שניסו לחרחר ריב ולפרסם כאילו רבי אברהם אלנדאף נושא עיניו אל המשרה שאכן הלמתהו, אבל הוא נזעק ושיגר מכתב דחוף לידיד נפשו מארי יחיא יצחק כי כבר משך ידו לחלוטין מעיסוק עם הרבים.

באותה שעה הגיעה שעתו של מארי שלום ("סאלם") הלוי והגיעה שעתה היפה של הקהילה התימנית בתל אביב. בעוד רבי אברהם אלנדאף היה לנשוא הפנים שבעדה שרוחו חופפת על הקהילה כולה.

על כהונתו של רבי שלום בתל אביב ועל שנותיו של רבי אברהם אלנדאף בעיר, על העסקנים ר' יהודה כהן ור' יהודה משאט, על ה"תלמוד תורה לתימנים" ועל רבי רפאל אלשיך המחנך הדגול שהיה מרבני השכונה, על רבי אברהם הכהן ועל תלמידי חכמים מופלגים שעסקו בכל מלאכה ועוד, בעז"ה במאמרים הבאים.

[מקורות: "זכור לאברהם" של רבי אברהם אלנדאף זצ"ל. הקדמה מאת הרב יחיאל בהגר"ש יצחק הלוי ל"שיח חכמים", "איש ימיני" ספר הזכרון לרבי יחיא יצחק הלוי. מאמר של פרופ' ר' יהודה רצהבי ז"ל, ומאמרים נוספים. התודה והברכה להג"ר אבירן יצחק הלוי שליט"א דיין בת"א, נכד הגרשי"ה זצ"ל, ולמכון "כנפי יונה" והרב אברהם יהונתן אלנדאף שליט"א נכד הגר"א אלנדאף והגרשי"ה זצ"ל]

מ כ ו ן " ת ל א ב י ב ש ל מ ע ל ה "

ת . ד . 4 5 5 ב " ב

פ ק ס : 0 3 / 6 1 8 0 3 8 7

ד ו א " ל : babad10@kavnaki.net